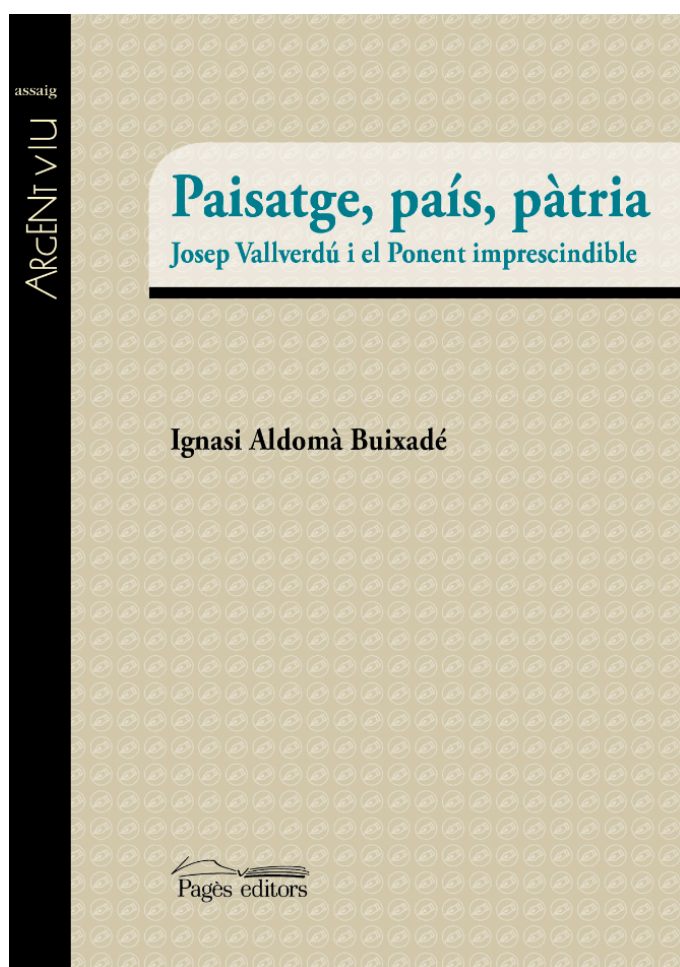

Paisatge, país, pàtria

Josep Vallverdú i el Ponent imprescindible

Un llibre d'Ignasi Aldomà

*Una mirada innovadora
a l'obra de Josep
Vallverdú, de la mà d'un
expert en geografia.*

*El lector podrà conèixer
l'obra de l'autor a través
de la geografia, el
seu pensament polític o
els arquetips i imatges
freqüents en les seves
obres.*

Editat per Pagès Editors

Data de publicació: 1 de setembre de 2016

Preu: 19,00 € / **ISBN:** 978-84-9975-709-4

Pàgina web del llibre:

http://www.pageseditors.cat/CAT/lilibre_milenio2.asp?id=1&id_lilibre=2229

Sinopsi

Des de Barcelona i Catalunya en general, Josep Vallverdú és reconegut com “un dels escriptors més llegits avui, entre els vivents, de la literatura catalana... sobretot per la seva basta producció infantil/juvenil, alhora valuosa i variada”. Durant la seva llarga trajectòria personal i d’escriptor ha estat també el gran narrador de Lleida, el qui ha descobert els seus paisatges i el qui aixecà la bandera de Ponent en la llòbrega nit franquista. Paisatge, país i pàtria han irrigat tota una vida dedicada a les lletres, una obra literària magna construïda a partir d’una mentalitat republicana i democràtica fermes i una voluntat de ser i de servir: un referent encara per als ponentins de l’era digital.

Primeres pàgines

HA PARLAT PERQUÈ HA CREGUT

Cercaràs debades el tast de la vida,
car no l’assenyalen profetes ni mags,
ni barons barballargs entre piles de llibres,
ni tampoc rodamons de periple arriscat.
Només l’hauràs xopant-te de les pures
realitats de l’entorn quotidià.¹ (JV, 2003)

Josep Vallverdú, “un dels escriptors més llegits avui, entre els vivents, de la literatura catalana, ho és sobretot per la seva basta producció infantil/juvenil, alhora valuosa i variada”, resumeix la Història de la literatura catalana dels Mestres Riquer, Comas i Molas (1985-1988).² Qui sap si serà aquest el perfil personal que quedarà per a la posteritat, o potser al cap dels anys també es valorarà l’obra de traducció, assaig, biografia i, fins i tot, teatre o poesia, una obra extensa en el seu conjunt i àmpliament documentada.³ Ara per ara i sense cap mena de dubte, les narracions destinades als lectors més joves són les que han merescut més honors i reconeixements, més edicions i traduccions, i més lectors. Però no és aquesta vessant més creativa i de ficció la que motiva el nostre interès, sinó la que es troba en les obres d’assaig, memorialístiques o de viatges. Perquè en aquestes obres que l’escriptor anomena genèricament “personals” hi trobem la descripció i reflexió sobre el propi país i la seva gent, una aproximació personal que ha tingut una incidència certa en la història recent del Ponent català.

Amb Josep Vallverdú ens trobem, tal com anirem veient, davant un lletraferit d’interessos i temàtica variada, que no fa sinó adaptar-se i enfrontar-se directament a

les circumstàncies difícils del seu temps, la repressió i l'anorreament cultural de la dictadura franquista. “L'escriptor més representatiu d'aquesta generació (la dels anys 1950-1960, s'entén), J. Vallverdú, esdevé un altre cop el paradigma del model de pluriocupat, que, per raons ètiques, es veu gairebé obligat a omplir l'ampli panorama de les lletres amb multitud de registres i discursos”, comentava el professor Josep Borrell. L'escriptor no treballa per demostrar o divulgar cap idea o teoria, ni pretén assolir cap fita literària, sinó que enceta i explora els camins que se li van obrint, com aquell qui examina tots els apartats de la realitat que obren vies de llibertat. I a partir d'aquests referents i gràcies a una llarga trajectòria literària i vital, Josep Vallverdú arriba a dibuixar un immens panorama de la seva terra, i al final es delecta en la varietat dels registres i assumeix directament la condició de tastaolletes literari.

“El viatge-escriptura és una arqueologia del paisatge; el viatger —l'escriptor— baixa com un arqueòleg als diversos estrats de la realitat per llegir fins i tot els indicis amagats sota altres indicis, per recollir totes les vides i les històries que pugui i salvar-les del riu del temps, de l'onada anul·ladora de l'oblit, gairebé com si construís una fràgil arca de Noè de paper, tot i ser irònicament conscient que és precària”, apuntava Claudio Magris. Aquest és el món col·lectiu que ha bastit literàriament Josep Vallverdú, el món que vol compartit amb els seus conciutadans. Forçosament, aquest món literari és també personal, de creador, fet que ens obligarà a entendre la seva biografia i a no perdre completament de vista la poesia, els contes i altres expressions més íntimes o fabuladores.

Noranta i escaig anys de vida i sense parar d'escriure des dels vint anys constitueixen un viatge literari molt llarg, un viatge que salta generacions. Des del naixement a la ciutat de Lleida el 1923, l'escriptor ha tingut les obligades distraccions professionals i familiars, però no ha perdut de vista la producció literària. Tant, que el biògraf oficial, Josep Maria Aloy (1948), ha arribat a comptar unes 50.000 pàgines escrites fins a principi de 2012, que surten aproximadament a una pàgina i mitja diària en seixanta anys i escaig de treball literari. El mateix biògraf parla d'un autor de 70-70-70, que en aquest cas no es refereix als centímetres de circumferència de pit-cintura-malucs, que donarien un monòlit insuls, sinó a la producció de llibres en els tres grans àmbits de la seva obra literària; la literatura infantil i juvenil, les traduccions i un tercer grup d'obres d'assaig, dietaris, memòries i altres gèneres pròxims a la no-ficció. Aquesta profusió vallverdurià, porta el crític Joan Triadú a parlar de l'escriptor “que ha parlat perquè ha cregut ... La seva prosa reproduïx la seva sòlida i convicta condició d'home de conviccions, fins al punt que la dita es pot girar, com féu Riba en memorables articles, dient que ha cregut perquè ha parlat. Escriure ha estat, en efecte, consubstancial a la seva vida: escriure li és com viure”. Josep Vallverdú, que el professor Josep Borrell

(1954) ha qualificat d'autèntic Robinson Crusoe, un personatge literari el qual, per cert, té en bona estima, ha dedicat tota una vida a l'escriptura en plural. I, com aquell que no vol, ha arribat a construir tot un univers personal des de la seva illa solitària ponentina. Qualsevol que s'hi endinsi, no solament té hores de lectura per endavant, sinó que també s'hi pot perdre. I sembla com si això mateix pretengués l'escriptor en alguns moments.

Insistim que a la immensitat de l'obra escrita s'hi afegeix la seva varietat. Al crític Isidor Cònsul (1948-2009) es deu l'expressió "escriptor tot terreny", en la qual el personatge se sent confortable; de la narrativa per a infants i joves a la novel·la per a joves i adults, passant per l'assaig, la literatura de viatge, multitud de traduccions dels gèneres més diversos i, fins i tot, pinzellades de teatre i poesia. I, a més a més de tota aquesta varietat de registres, s'hi afegeixen els dietaris, escrits biogràfics, articles periodístics i tots els miralls o artificis que Josep Vallverdú va deixant pel camí per tal de fer fonedissa la seva personalitat. "És possible que si es produeix en el futur una biografia a fons del meu «cas», —i feina els dono a estirar enfora la veritat d'entre tot el bosc de pantalles amb què he atrinxerat els racons íntims— es trobi el corrent soterrat que expliqui què em féu abandonar el ritme de la producció literària infantil" (JV, 2007).

Josep Vallverdú ha escrit tant i de gairebé tot, que resseguir-lo es converteix en una mena de cursa d'ultraresistència. I el joc de pistes encara es complica una mica més perquè ell mateix és el primer relator de la pròpia obra. La radiografia de les seves aportacions paisatgístiques o geogràfiques, que basarà bona part del treball que segueix, podria estar ben bé feta amb retalls extrets dels seus escrits, l'un després de l'altre. Ni que no ho sembli, tot això comporta dificultats afegides a l'hora d'interpretar i de posar ordre i concert en les afirmacions i expressions de l'autor.

Per avançar en la jungla vallverduniana, hem de fixar-nos alguna fita o camí, i nosaltres l'hem trobat a través de tres grans aproximacions de les quals neixen els tres grans capítols que guien l'obra que segueix. Tres capítols que poden resumir tres grans reivindicacions o programes personals; la de la relació de l'home amb la terra, la de la seva acció política i la dels pensaments i creences que en constitueixen l'impuls. Primer de tot, l'escriptor ens descobreix el sentit que la proximitat a la terra confereix a la persona i a la col·lectivitat, fruit d'una relació personal molt directa i quasi biològica. El concepte de terror, "terròs" en la versió lleidatana, és el que expressa millor la imbricació que es produeix entre l'home i el medi que li satisfà les necessitats més elementals de sosteniment. En la mesura que la necessitat apressa, la comunió amb la terra és més directa i visceral; però l'autor va més enllà d'aquest sentiment que podríem trobar en terratinents i pagesos. S'obre a perspectives més enraonades,

l'ecològica en alguns moments, però sobretot una visió més lliure i personal lligada a l'exploració dels sentits, la que reconeixem com a visió paisatgística. Ja fa molts anys que la pintura i altres arts treballen i interpreten els paisatges. L'obra literària de Josep Vallverdú en recull el testimoni i l'amplifica amb una veu pròpia, que deixem fluir a través de moltes citacions.

Josep Vallverdú no es queda en una recreació estètica, sinó que busca els protagonistes quotidians dels paisatges i els invita, en el fons, a l'acció. Des d'aquesta nova perspectiva explora les relacions i interessos que s'entrecreuen entre pobles, comarques, ciutats i metròpolis; les geometries variables del territori. L'escriptor analitza el quefer dels habitants i els interpel·la en les seves consciències, tot avançant propostes socials i econòmiques des d'una aproximació clarament geoestratègica.

En els darrers anys del franquisme Josep Vallverdú esdevé pal de paller en la definició d'una nova geografia de les terres de Lleida, un Ponent que es presenta com una proposta de país per a sobreposar-se als esquemes localistes que collaven les mentalitats a la dictadura franquista. Ponent, en el fons, és una bandera per avançar en un nou marc de llibertat, democràcia i catalanitat que és el que guia tota l'obra de Josep Vallverdú. I és que la magnitud i contingut de tota aquesta obra no s'expliquen sense aquest foc personal que impulsa el seu enorme esforç literari. Es feia imprescindible d'aprofundir-hi en un tercer gran capítol que explora els anhels, el tarannà i les eines expressives amb les quals ens arriba l'escriptor; manifestacions d'un compromís personal amb les quals ens interpel·la sobre el compromís propi del lector.

Alguns extractes del llibre

"...en les composicions de Josep Vallverdú no són les condicions físiques les que s'imposen a les vides dels humans, sinó que és la cultura creada per aquests la que marca camins i fites i basteix paisatges." (Pàg. 56)

"Josep Vallverdú és l'inventor de Ponent? Si hem de ferli cas, sí. Almenys ell mateix no té notícies d'un precedent, tot i que també podria haver-n'hi algun. "Sembla que vaig ser l'inventor (volen dir?) d'aquesta denominació" (JV, 2007). En realitat l'ús de Ponent per situar Lleida i els seus encontorns més amplis no és nou, com no podia ser altrament per un terme geogràfic que té un significat genèric." (Pàg. 147)

"Per a Josep Vallverdú les exigències de Catalunya se situen per davant de les confrontacions i reivindicacions dels seus territoris. I els seus escrits ens inviten, precisament, a passar del reconeixement i la consciència de l'espai de proximitat, la comarca o regió, al reconeixement de l'espai de la nació. Si es reivindica Ponent, és

perquè es vol recuperar també Catalunya, i l'un no té gaire sentit sense l'altre. Religió, llengua, passat històric, fisiografia i medi humà i econòmic són, sumats o barrejats en diferents fórmules, els referents identitaris forts que han donat origen a l'eina de decisió i cohesió més potent, els estats nacionals, ens diu François Thual. Són els que es posen damunt la taula en el cas de Catalunya, que històricament s'ha reivindicat fonamentalment com una nació sense estat i que Josep Vallverdú reivindica després de la transició com una nació amb estat.

Els referents identitaris de les nacions o pobles els mantenen en un estat d'alerta relativament permanent i fàcil d'activar, fonamentalment perquè l'estat, el nucli de poder per excel·lència a les societats contemporànies, està molt a prop. Hi ha, doncs, unes estructures socials i polítiques que tiben constantment, sigui a través d'estats reconeguts, sigui a través d'estats que ho voldrien ser. La identitat de les contrades, en canvi, s'adapta més a les vivències i els contactes quotidians, de comarca o regió. No necessita, ni està tan vinculada a una estructura institucional determinada, i només s'activa en situacions d'amenaça exterior molt precisa." (Pàg. 175)

"Josep Vallverdú se les ha hagut d'heure constantment amb els qui li han penjat l'etiqueta de localista des de diferents fronts. Localista per ser un escriptor de Ponent, allunyat dels cenacles culturals barcelonins i sotmès a una relativa marginació des del cap-i-casal. Localista perquè ha parlat de casa i ho ha fet en la llengua de casa. Localista perquè alguns consideren qualsevol expressió local com esquifida i fora de lloc en els temps de globalització i universalisme que vivim. La resposta personal és bastant clara i contundent, quan no irada. **El valor de la literatura i les idees no és una qüestió. d'espai i de magnituds, sinó de l'actitud i les expressions que se'n deriven.** D'entrada, tothom és fill i resident d'algun lloc i amb aquesta motxilla es fa camí." (Pàg. 179)

Informació de l'autor

Ignasi Aldomà i Buixadé (El Poal, 1955) exerceix actualment de professor de geografia a la Universitat de Lleida. La seva labor professional i docent, que inclou una gran varietat de temàtiques i registres, s'ha adreçat especialment cap a la planificació territorial, el desenvolupament agrari i la gestió de l'aigua. Entre els seus estudis i assaigs es pot destacar *El mirall americà. Un imperi de cànids i pragmàtics* (2008) i *La batalla per l'aigua* (2012).